

Nr 232.

Ankom till riksdagens kansli den 10 juni 1918 kl. 5 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till överenskommelser dels angående malmbrytning inom Luossavara och Grängesbergs malmfält dels angående redan medgiven malmbrytning inom Kirunavara och Gellivare malmfält ävensom en i ämnet väckt motion.

(4:e avd.)

I en till riksdagen den 10 maj 1918 avlåten, till statsutskottet hänvisad proposition, nr 433, vilken för förberedande behandling hänvisats till statsutskottet har Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för berörda dag, föreslagit riksdagen bemyndiga Kungl. Maj:t att å statens vägnar träffa överenskommelser i enlighet med nedan intagna förslag:

dels med trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund och Norrbottens järnverks aktiebolag angående malmbrytning inom Luossavara och Grängesbergs malmfält,

dels med Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag, aktiebolaget Gellivare malmfält och trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund, utgörande tilläggsavtal till 1907, 1908 och 1913 års avtal om malmbrytning inom Kirunavara och Gellivare malmfält.

Förstberörda förslag är av följande lydelse:

Emellan svenska staten, å ena, samt trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund och Norrbottens järnverks aktiebolag, här nedan kallade bolagen, å andra sidan, är följande överenskommelse träffad:

Bihang till riksdagens protokoll 1918. 6 saml. 113 häft. (Nr 232.)

§ 1.

Staten överläter till bolagen uteslutande nyttjanderätten under åren 1919—1937 till Luossavara malmfält, innefattande de gruvor och inmutade områden, som i bil. nr 1 till denna paragraf angivas tillhöra samma malmfält. Bolagen äga dock icke under sagda tidsperiod begagna sig av denna nyttjanderätt i vidare mån än här nedan i detta kontrakt bestämmes.

§ 2.

1:o. Bolagen äga inom ifrågavarande malmfält för varje år bryta och tillgodogöra sig trehundrafemtiotusen (350,000) ton järnmalm. Skulle bolagen något år icke bryta och bortfrakta den medgivna kvantiteten, äga bolagen under de följande åren av kontraktstiden tillgodogöra sig den sålunda icke brutna och bortfraktade kvantiteten.

2:o. Den brutna malmen fördelas mellan bolagen sålunda, att all vid brytningen fallande malm med högst 0.015 procent fosfor tillkommer Norrbottens järnverks aktiebolag och all malm med högre fosforhalt trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund. Den malm, som tillfaller Norrbottens järnverks aktiebolag må endast användas för järn- och ståttillverkning inom landet; den trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund tillfallande malmen må exporteras.

§ 3.

Norrbottens järnverks aktiebolag utfäster sig att till tackjärnstillverkare, som därom hos bolaget gör ansökning senast den 1 juli 1919, till nämnda bolags självkostnadspris avstå för varje år så stor del av hela den malmkvantitet, Norrbottens järnverks aktiebolag på grund av detta kontrakt bekommer, som å varje särskild sökande belöper efter förhållandet emellan å ena sidan hans egen tillverkning av tackjärn, avsett för ståttillverkning inom landet, och å andra sidan samtliga sökandes jämte Norrbottens järnverks aktiebolags sammanlagda tillverkning av sådant tackjärn ifrågavarande år. Anmälan om dylikt malmbehov skall för varje nästföljande år göras till Norrbottens järnverks aktiebolag senast den 1 oktober året före det år, anmälan avser.

Den malm, Norrbottens järnverks aktiebolag sålunda avstår, må icke utan detta bolags medgivande användas för annat ändamål än

framställning av tackjärn för ståltillverkning inom landet. Exporteras utan sådant medgivande tackjärn, framställt av malm, som Norrbottens järnverks aktiebolag avstått, har den tillverkare, som erhållit ifrågavarande malmparti, för framtiden förverkat sin rätt till malm enligt denna paragraf.

§ 4.

För nyttjanderätten erlægga bolagen till staten en royalty, som utgår med trehundrafemtiotusen (350,000) kronor för varje år under åren 1919—1937 samt därutöver för varje ton för bolagens räkning bruten och bortfraktad malm

i fråga om malm, som jämlikt bestämmelsen i § 2 skall tillkomma Norrbottens järnverks aktiebolag, två kronor per ton; samt

i fråga om malm, som enligt sagda bestämmelse skall tillkomma trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund, för under åren 1919—1927 bortfraktad malm två kronor per ton men för efter 1927 års utgång bortfraktad malm tre kronor per ton; ägande dock bolaget under år 1927 påkalla prövning av skiljemän, vilka, därest bolaget kan visa, att vinsten å försäljningen av ifrågavarande malm icke kan antagas komma att uppgå till åtta kronor per ton, äga nedsätta den avgift, som utöver ovannämnda en gång för alla fastställda årliga belopp av 350,000 kronor skall utgå för varje ton bruten och bortfraktad malm, till en krona mindre än hälften av den beräknade vinsten, dock till lägst två kronor per ton; och må vid beräkning av nyssnämnda vinst hänsyn icke tagas till några av trafikaktiebolaget ingångna avtal eller vidtagna åtgärder, vilka kunna antagas hava på ett eller annat sätt tjänat det syfte, att bolagets vinst därigenom skulle kunna beräknas till lägre belopp än eljest kommit att ske.

Ovan omförmälda skiljemän utses på sätt finnes stadgat i 28 § av 1907 års kontrakt mellan svenska staten, å ena, samt Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag, aktiebolaget Gellivare malmfält och trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund, å andra sidan. Den granskning av trafikaktiebolagets räkenskaper, som kan erfordras för skiljedomen, må dock icke utövas av annan än statens ombud i trafikaktiebolagets styrelse eller statens revisor i sistnämnda bolag.

Av förenämnda ersättning skola 350,000 kronor erläggas i förskott den 31 december varje år; första gången således den 31 december 1918. För återstoden skall approximativ likvid erläggas den 31 december varje

är för den kvantitet malm, som enligt kungl. järnvägsstyrelsens ungefärliga beräkningar under året brutits och utfraktats på grund av bestämmelserna i § 2 av detta kontrakt; och skall den slutliga regleringen av likviden äga rum senast den 1 juni påföljande år.

§ 5.

Frånsett den kvantitet, som omförmäles i § 2, åligger det bolagen att årligen bryta och till ett pris, motsvarande självkostnaden, ökad med 10 procent, tillhandahålla staten eller den eller dem, till vilka staten överlåter sin rättighet, intill 100,000 ton malm från Luossavara av olika malmsorter i samma proportion, som faller vid årets brytning i dess helhet.

Rörande bolagens leveransskyldighet enligt denna paragraf skall gälla följande:

a) Bolagens leveransskyldighet omfattar under första året, då leverans av malm enligt denna paragraf äger rum, högst femtiotusen (50,000) ton.

b) I fråga om tiden för rekvisition skall gälla, att bolagen, oberoende av tiden för rekvisitionen, äro skyldiga att leverera intill tjugutusen (20,000) ton sammanlagt om året, men i övrigt icke äro skyldiga att leverera, med mindre rekvisition göres,

där den enligt denna paragraf rekvirerade malmen uppgår eller genom rekvisitionens tillgodoseende skulle uppgå till sammanlagt femtiotusen (50,000) ton, minst ett år samt,

där den skulle överstiga femtiotusen (50,000) ton, minst två år före det år, då leverans skall äga rum.

c) Bolagens leveransskyldighet enligt denna paragraf inträder icke förrän två år efter dagen för detta kontrakts undertecknande.

d) I självkostnaden skall inräknas dels de direkta utläggerna för arbetslöner, material och transporter, dels andel i kontorskostnader och övriga allmänna omkostnader, dels ock andel i amortering och ränta å anläggningskostnaderna.

Självkostnaden må icke beräknas högre än den i bolagens räkenskaper beräknas för annan under året i Luossavara bruten malm.

e) Om staten påfordrar granskning av beräkningen över självkostnaden, skall granskningen utföras av statens revisor i trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund med rätt för honom att anlita av honom i samförstånd med bolaget utsett sakkunnigt biträde.

f) Staten må icke begagna sin rätt till malm enligt denna paragraf annat än för järn- eller ståltillverkning i landet.

g) Därest naturhinder, krig, strejk, lockout, arbetarbrist eller annan driftstörning, varöver bolaget icke kan råda, vållar inskränkning i bolagens brytningsförmåga, upphör bolagens leveransskyldighet enligt denna paragraf, så länge hindret varar och i den mån hindret vållar inskränkning i brytningen; dock må staten icke vidkännas minskning i leveransen i vidare mån än som svarar mot statsleveransens storlek i förhållande till bolagens samtliga avtalade leveranser från Luossavara ifrågavarande år.

§ 6.

Bolagen förbinda sig att sörja för en i allo rationell malmbrytning samt att för sådant ändamål vidtaga lämpliga anstalter och nedlägga erforderliga kostnader.

Under förutsättning att inom Luossavara till 200 meters allmän avvägning under Kirunavaras nollpunkt kunna uttagas nio millioner (9,000,000) ton direkt användbar malm, förbinda sig bolagen, att icke utsträcka brytningen till större djup. Skulle icke tillräcklig malmkvantitet finnas över denna nivå, skall fastställandet av den vidare utsträckningen mot djupet bliva föremål för särskild underhandling mellan staten och bolagen. Denna bestämmelse må dock icke utgöra hinder för bolagen att på lägre nivå än 200 meters allmän avvägning under Kirunavaras nollpunkt anlägga utfartsorter eller schakt.

§ 7.

I sammanhang med detta kontrakt upplåter staten genom särskilda arrendekontrakt för åren 1919—1937 till bolagen nyttjanderätten till det område vid Luossavara, som å en i kontrakt den 9 september 1899 mellan Kungl. Maj:t och kronan samt Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag åberopad karta betecknats med litt. B, emot arrende utgående med enahanda belopp per kvadratkilometer, som för den enligt kontrakt mellan staten och Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag upplåtna marken vid Kirunavara och på de villkor i övrigt, som uti samma kontrakt äro stadgade.

§ 8.

Staten tillförsäkrar bolagen rätt att under perioden 1919—1937 årligen frakta å järnvägen Svartön—Riksgränsen trehundrafemtiotusen

(350,000) ton malm. Den del härav, som bolagen under något eller några år icke hunnit utfrakta, må senare, såvitt för järnvägen är möjligt, utfraktas, dock ej efter 1937 års slut.

För den del av här ifrågavarande malm, som för trafikaktiebolagets Grängesberg—Oxelösund räkning kommer att under avtalstiden transporteras från Kiruna till Riksgränsen resp. Svartön för att skeppas, skall fraktavgiften utgå med 3.21 kronor per ton till Riksgränsen och 4.17 kronor till Svartön, med iakttagande i tillämpliga delar av de transportvillkor och transportbestämmelser, som finnas angivna i 1907 års kontrakt mellan svenska staten, å ena, samt Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag, aktiebolaget Gellivare malmfält och trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund, å andra sidan, med den inskränkning, som framgår av § 2 sista stycket av 1913 års kontrakt mellan svenska staten och nyssnämnda bolag.

För nyssnämnda malmtransporter skola sålunda gälla enahanda garantibestämmelser, som finnas angivna i § 14 mom. 1:o och 2:o i 1907 års kontrakt, varvid skall iakttagas, att garantibeloppet skall fördelas på trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund och Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag i förhållande till för vardera bolagets räkning framförda tonkilometer malm å dels sträckan Gellivare—Riksgränsen, dels sträckan Gellivare (Malmberget)—Svartön. Därest § 14 av 1907 års kontrakt på grund av sådan statsinlösen, varom stadgas i § 9 av samma kontrakt, upphör att gälla, kan trafikaktiebolaget därefter icke förpliktas att för visst år erlægga större belopp, än som, inberäknat stadgade fraktavgifter, betäcker de föränderliga kostnaderna för trafikaktiebolagets malmtransporter samt en sådan andel av de fasta kostnaderna, som framkommer, om — med tillämpning i övrigt av garantibestämmelserna i § 14 av 1907 års kontrakt — det verkliga antalet under året utförda malmtonkilometer för trafikaktiebolagets räkning å respektive bandelar ställes i förhållande till antalet för Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolags räkning utförda malmtonkilometer i medeltal per år under de fem sista åren innan statsinlösen ägt rum. Trafikaktiebolagets förpliktelser enligt här ifrågavarande bestämmelser skola upphöra endast för den tid ett fullständigt avbrott i nu ifrågavarande malmtransport å vederbörande järnvägslinje nödvändigtvis måst äga rum till följd av krig eller blockad.

Staten medgiver att, i den mån vagnar för transporten mellan upplag å Svartön och lastande fartyg behövas för trafikaktiebolagets Grängesberg—Oxelösund här ifrågavarande malmkvantiteter, sådana må i mån av tillgång tillhandahållas av statens järnvägar, dock att, därest statens järnvägar måste för såväl nyssberörda malm som Luossavaara-

Kiirunavaara aktiebolags malm tillhandahålla mera än 150 vagnar per dag, en avgift av 3 kronor per vagn och påbörjat dygn skall erläggas.

För den malm, som kommer att transporteras för Norrbottens järnverks aktiebolags räkning, skall frakten utgå enligt allmänt gällande fraktavgifter, för så vitt icke Kungl. Maj:t eller järnvägsstyrelsen annorlunda medgiver.

§ 9.

Därest detta avtal icke förlänges vid 1937 års utgång, åligger det staten att till bolagen erlägga lösen för alla av bolagen bekostade, för gruvornas tillgodogörande och administrerande anordnade anstalter, byggnader — dock ej bostadsbyggnader — och annat likasom maskiner, redskap och material. Lösesumman skall bestämmas och erläggas på sätt i § 6 mom. 4 av oförmälda 1907 års kontrakt bestämmas.

§ 10.

Med ändring av bestämmelserna i § 22 av 1907 års kontrakt mellan svenska staten, å ena, samt Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag, aktiebolaget Gellivare malmfält och trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund, å andra sidan, samt i kungl. brevet till kommerskollegium den 14 september 1917, skall beträffande exporten av malm från de Grängesbergs gruveaktiebolag tillhöriga gruvor i Grängesberg gälla följande:

1:o. Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund medgives rätt att från de Grängesbergs gruveaktiebolag tillhöriga gruvorna i Grängesberg under åren 1919—1937 exportera utöver de enligt 1907 års kontrakt och nämnda kungl. brev medgivna kvantiteterna ytterligare 350,000 ton årligen, i den mån staten ej begagnar sig av den staten enligt 2:o) här nedan tillkommande rätt. Skulle bolaget något år icke exportera den medgivna kvantiteten, äger bolaget under de följande åren exportera den återstående kvantiteten. Likaledes äger bolaget efter år 1918 exportera de kvantiteter, bolaget genom ovannämnda kungl. brev medgivits rätt att exportera under åren 1917 och 1918, men som bolaget intill 1918 års slut icke hunnit exportera.

2:o. Å andra sidan förbinder sig trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund att, därest staten så önskar, under åren 1919—1937 tillhandahålla staten eller den eller dem, till vilka staten överlåter sin

rättighet, i mom. 1:o omhandlade 350,000 ton malm för järn- eller ståltillverkning inom landet.

Beträffande denna leveransskyldighet skola gälla följande bestämmelser:

a) Malmen skall levereras banvagn Grängesberg till pris motsvarande självkostnaden.

b) I fråga om tiden för rekvisition skall gälla, att trafikaktiebolaget, oberoende av tiden för rekvisitionen, är skyldigt att leverera intill femtiotusen (50,000) ton sammanlagt under ett år, men i övrigt icke är skyldigt att leverera med mindre rekvisition göres,

där den enligt detta moment rekvirerade malmen uppgår eller genom rekvisitionen tillgodoseende skulle uppgå till sammanlagt ett-hundratusen (100,000) ton, minst ett år samt,

där den skulle överstiga etthundratusen (100,000) ton, minst två år före det år, då leverans skall äga rum.

c) I självkostnaden skall inräknas dels de direkta utläggerna för arbetslöner, material och transporter, dels andel i kontorskostnader och övriga allmänna omkostnader, dels ock andel i amortering och ränta å anläggningskostnaderna.

Självkostnaden må icke beräknas högre än den i bolagets räkenskaper beräknas för annan under året i Grängesberg bruten malm.

d) Om staten påfordrar granskning av beräkningen över självkostnaden, skall granskningen utföras av statens revisor i trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund med rätt för honom att anlita av honom i samförstånd med bolaget utsett sakkunnigt biträde.

e) Staten må icke begagna sin rätt till malm enligt denna paragraf annat än för tillgodoseende av malmbehov vid nytt företag för järn- eller ståltillverkning inom landet eller för utvidgning av redan förefintligt sådant företag.

f) Därest naturhinder, krig, strejk, lockout, arbetarebrist eller annan driftstörning, varöver bolaget icke kan råda, vållar inskränkning i bolagets brytningsförmåga, upphör bolagets leveransskyldighet enligt denna paragraf, så länge hindret varar och i den mån hindret vållar inskränkning i brytningen; dock må staten icke vidkännas minskning i leveransen i vidare mån, än som svarar mot statsleveransens storlek i förhållande till trafikbolagets samtliga avtalade leveranser från Grängesberg ifrågavarande år.

3:o. Utöver den ersättning motsvarande självkostnaden, varom stadgas i nästföregående moment, skall staten från och med det år, då rätten till malmliverans från Grängesbergsfältet av staten begagnas,

avstå från royalty i Luossavara till belopp motsvarande tre kronor per ton levererad Grängesbergsmalm, med iakttagande att överskott i royalty från ett år skall gå i avräkning för följande år. Finnes vid 1937 års slut, att staten från Grängesbergsfältet erhållit mera malm än som från och med ovannämnda utgångsår av bolagen brutits och bortfraktats från Luossavara, skall staten för överskottet betala ett tillägg av 10 procent av självkostnadspriset, beräknat efter medeltalet för hela nämnda brytningsperiod.

Reglering av denna ersättning skall ske senast den 1 juni året efter det då leveransen av Grängesbergsmalm äger rum, varvid, i den mån bolagen erlagt royaltyn före regleringsdagen, staten skall återbära så stor del därav, som erfordras för ifrågavarande reglering.

§ 11.

Bolagen förbinda sig att till G. E. Broms' rättsinnehavare utbetala den dem tillkommande royalty, som skall erläggas för den malm, bolagen enligt § 2 härovan bryta och bortfrakta.

§ 12.

Staten berättigas att taga del av alla undersökningar bolagen komma att anställa rörande malmtillgången i Luossavara, ävensom att själv låta anställa sådana undersökningar i den mån det kan ske utan att arbetet i gruvorna därigenom hindras eller uppehålles.

§ 13.

Vad i § 18 av 1907 års kontrakt mellan svenska staten, å ena, samt Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag, aktiebolaget Gellivare malmfält och trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund, å andra sidan, är stadgat, skall i tillämpliga delar gälla även beträffande den malmkvantitet, som trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund genom detta kontrakt äger rätt att bryta.

§ 14.

För de förpliktelser i förhållande till staten, av vad slag det vara må, som på grund av detta avtal åligga vare sig trafikaktiebolaget eller Norrbottens järnverks aktiebolag eller båda tillsammans, svara bolagen en för båda och båda för en, därest ej förpliktelsen i detta avtal

uttryckligen angives påvila enbart trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund.

§ 15.

Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund medgiver, att till säkerhet för alla dess enligt detta avtal åtagna förbindelser de i § 21 mom. 1 av 1907 års meranämnda kontrakt omförmälda aktier må utgöra pant.

§ 16.

Uppstår tvist om tolkningen eller tillämpningen av detta kontrakt, skall tvisten avgöras av skiljemän, utsedda på sätt i § 28 av 1907 års kontrakt finnes stadgat.

Till avtalet är fogat följande godkännande av Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag.

Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag godkänner för sin del ovanstående överenskommelse; och förklarar bolaget, att den i 9 § av 1907 års kontrakt mellan svenska staten, å ena, samt Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag, aktiebolaget Gellivare malmfält och trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund, å andra sidan, angivna beräkning för fastställande av i samma § omförmäld lösesumma ej må kunna i något avseende till bolagets förmån påverkas genom avslutandet av ovanstående överenskommelse eller av densamma härledda avtal.

*Bilaga nr 1 till § 1 i kontraktet.***Förteckning**

över

Utmål och inmutningar

å

Lnossavara malmfält.*Utmål:*

Aron	Rektorn	Malakias	Hyginus
Gylfe	Olof	Dorotea	Arkadius
Odin	Bengt	Ansgarius	Simeon
Thor	Minerva	Valerius	Enok
Balder	Sigfrid	Gabriella	Abel
Heimdall	Eukarius	Agneta	Seth
Ivar	Appolonia	Priska	Halvard
Ragnar	Agabus	Felix	Joakim
Julia			

Summa 33 stycken utmål.

Inmutningar:

Kronprinsen Björnen Löjtnanten

Summa 3 stycken inmutningar.

Tilläggsavtalet till 1907, 1908 och 1913 års avtal lyder sålunda:
Emellan svenska staten, å ena, samt Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag, aktiebolaget Gellivare malmfält och trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund, å andra sidan, är träffat följande tilläggsavtal till de mellan samma parter åren 1907, 1908 och 1913 ingångna avtal.

§ 1.

Tilläggsavtalet avser de kvantiteter järnmalm, som Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag på grund av 1907, 1908 och 1913 års avtal med svenska staten ägt eller äger bryta och bortfrakta under nu pågående krig, men som under denna tid icke bliva bortfraktade. Dessa kvantiteter kallas här nedan »utfallna kvantiteter». Avtalet omfattar icke varpmalm och därav utvunnen produkt, s. k. övermalm.

Krigsperioden räknas från den 1 augusti 1914 till den tidpunkt, då krigstillståndet mellan England och Tyskland avslutats genom slutgiltigt inställande av fientligheterna; dock att, därest krigstillståndet fortfar mellan andra i pågående krig deltagande stater samt i följd härav malmexporten väsentligt förhindras, krigsperioden skall anses räckta till dess detta hinder bortfallit.

I bilagda tablå (bil. A) angivas de kvantiteter järnmalm, Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag ägt och äger bortfrakta under åren 1914—1932.

§ 2.

Därest svenska staten år 1932 begagnar sig av sin i § 9 av 1907 års avtal omförmälda rätt att inlösa de aktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag, som tillhöra trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund eller aktiebolaget Gellivare malmfält, och Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag till denna tid icke hunnit, utöver de i bifogade tablå för varje särskilt år efter krigsperioden upptagna kvantiteterna, bortfrakta de under krigsperioden utfallna kvantiteterna, skall med avseende å sistnämnda kvantiteter gälla följande:

1:o) Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag skall till trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund under åren 1933—1942 leverera de utfallna, vid 1932 års utgång ännu icke bortfraktade kvantiteterna.

2:o) Leveransen skall fullgöras fob. Narvik eller Luleå efter trafikaktiebolagets val.

3:o) Malmen skall levereras till självkostnadspris, vari skall inräknas royalty till G. E. Broms' rättsinnehavare, samt den royalty, vinstandel eller utdelning å staten tillhöriga preferensaktier i Luossavaara-

Kiirunavaara aktiebolag, som på grund av 1907, 1908 och 1913 års avtal skolat utgå till staten, därest malmen bortfraktats det år, den utfallit. Vid beräkning av självkostnadspriset äger Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag icke beräkna högre fraktkostnad än som skall utgå enligt 1907 års avtal.

4:o) I självkostnaden skall i övrigt inräknas dels de direkta utläggerna för arbetslöner, material och transporter, dels andel i kontorskostnader och övriga allmänna omkostnader, dels ock andel i amortering och ränta å anläggningskostnaderna. Denna del av självkostnaden må icke beräknas högre än den i bolagets räkenskaper beräknas för annan under året i Kirunavara resp. Gellivare bruten malm.

5:o) De utfallna kvantiteterna skola fördelas lika på varje av åren 1933—1942, dock att om av de utfallna kvantiteterna vid 1932 års slut icke återstå 5,000,000 ton, leveransen skall fullgöras de första åren av nämnda tioårsperiod, med minst 500,000 ton och högst 1,000,000 ton per år. Årsleveranserna skola fördelas med största möjliga jämnhet på årets olika skeppningsmånader.

6:o) De utfallna kvantiteterna skola beräknas för varje år för sig fördelade i olika malmkvaliteter i samma proportion som de under året exporterade kvantiteterna. Vid krigets slut skall Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag snarast möjligt uppgiva de kvantiteter, som utfallit under kriget, fördelade i olika malmkvaliteter eftersom nyss har sagts, och skall här ovan omförmälda malmleverans så vitt möjligt fullgöras i samma kvaliteter, som beräknas hava utfallit.

§ 3.

Begagnar svenska staten sig icke år 1932 av sin i § 2 här ovan omförmälda lösningsrätt och har Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag vid utgången av år 1937 icke hunnit bortfrakta de utfallna kvantiteterna, skall Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag till trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund, under åren 1938—1942 leverera de utfallna, vid 1937 års slut ännu icke bortfraktade kvantiteterna med en femtedel årligen, i den ordning och på de villkor, varom förmäles i § 2 här ovan.

§ 4.

Därest någon del av de utfallna kvantiteterna blivit bortfraktade efter 1927 års utgång, skall staten likväl icke på grund härav åtnjuta större inkomst från Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag, än om bortfrakten ägt rum det år, kvantiteterna utfallit.

Bil. A.

T a b l å

över utfraktningen å järnvägen Riksgränsen—Svartön för åren 1914—1932 av den malm, Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag enligt 1907, 1908 och 1913 års kontrakt äger exportera (i tusen ton):

År	1914	1915	1916	1917	1918	1919
Totalkvantitet	4,600	4,738	5,050	5,350	5,675	5,975
År	1920	1921	1922	1923	1924	1925/32
Totalkvantitet	6,205	6,290	6,305	6,310	6,360	6,420

Beträffande utredningen i ärendet får utskottet hänvisa till åberopade statsrådsprotokollet

I sammanhang med förevarande proposition har utskottet till behandling förehått en inom första kammaren av herr *C. I. Asplund* väckt motion, nr 222, vari hemställts, att riksdagen ville, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 433,

A) medgiva sådan ändring i bestämmelserna såväl i 1907 års kontrakt mellan svenska staten å ena sidan samt Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag, aktiebolaget Gellivare malmfält och trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund å andra sidan, som ock i kungl. brevet till kommerskollegium den 14 september 1917, att trafikaktiebolaget berättigas att intill utgången av år 1921 från Grängesbergs gruvaktiebolag tillhöriga gruvor i Grängesberg exportera utöver de enligt 1907 års kontrakt och nämnda kungl. brev medgivna kvantiteterna ytterligare 1,050,000 ton malm;

B) med avslag å propositionen i övrigt hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte med ovannämnda bolag samt med Norrbottens järnverks aktiebolag och andra järnverk, som eventuellt komma att anmäla behov av järnmalm, efter vederbörlig utredning uppgöra och för riksdagen snarast möjligt framlägga preliminära avtal, som, med hänsyn tagen även till malmbehovet för ett eventuellt statens järnverk, fullt tillgodose icke blott de malmexporterande bolagens, utan även statens och den svenska järnhanterings intressen; samt

C) för tillgodoseende av det malmbehov för förädling inom landet, som kan yppas, innan dessa nya avtal komma till stånd, dock ej för längre tid än till utgången av år 1921, bemyndiga Kungl. Maj:t att å Luossavaara anställa undersökningar och försöksbrytning i erforderlig omfattning, samt försälja därvid erhållen malm.

I fråga om de skäl motionären anfört till stöd för den av honom gjorda framställningen får utskottet hänvisa till motionen.

Beträffande innehållet av förstberörda överenskommelse, får utskottet meddela följande, i huvudsak ur statsrådsprotokollet hämtade sammanfattande redogörelse.

Staten överläter genom överenskommelsen nyttjanderätten till Luossavara för åren 1919—1937 till trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund och Norrbottens järnverks aktiebolag, vilka bolag berättigas där bryta och bortfrakta 350,000 ton malm årligen. Härav skall järnverksbolaget erhålla den malm, som håller högst 0.015 procent fosfor och Grängesbergsbolaget den fosforrikare malmen. Den fosforfattiga malmen må endast användas för järn- och ståltillverkning inom landet, den fosforrikare må exporteras. För nyttjanderätten erlægga bolagen årligen 350,000 kronor, oavsett om någon brytning äger rum eller ej. Därutöver skola för varje ton för bolagens räkning bruten och bortfraktad malm erläggas, i fråga om malm, som skall tillkomma järnverksbolaget, två kronor per ton, samt i fråga om malm, som skall tillkomma Grängesbergsbolaget, för under åren 1919—1927 bortfraktad malm med två kronor per ton men för efter 1927 års utgång bortfraktad malm tre kronor per ton. Sistnämnda bolag äger dock under år 1927 påkalla prövning av skiljemän, vilka, därest bolaget kan visa, att vinsten å försäljningen av ifrågavarande malm icke kan antagas komma att uppgå till åtta kronor per ton, äga nedsätta den avgift, som utöver ovannämnda en gång för alla fastställda årliga belopp av 350,000 kronor skall utgå för varje ton bruten och bortfraktad malm, till en krona mindre än hälften av den beräknade vinsten, dock till lägst två kronor per ton.

Å andra sidan förbinder sig Grängesbergsbolaget att årligen ställa till statens disposition 350,000 ton Grängesbergsmalm. Denna malm levereras till självkostnadspris, men staten avstår å sin sida från avgift för Luossavaramalmen, dock högst intill tre kronor per ton levererad Grängesbergsmalm. Denna överenskommelse innebär alltså, att staten alltid kan disponera 350,000 ton Grängesbergsmalm till självkostnadspris, oavsett om någon brytning skett i Luossavara eller ej, under det att Grängesbergsbolaget erhåller ersättning utöver självkostnaden å an-

givna kvantitet Grängesbergsmalm, som till staten levererats, endast och i den mån bolaget bryter och exporterar Luossavaramalm. I gengäld har dock Grängesbergsbolaget beretts den förmånen att, om vid 1937 års utgång befinnes, att staten från Grängesbergsfältet erhållit mera malm än som från och med det år, då rätten till malmleveransen först begagnas, av bolagen brutits och bortfraktats från Luossavara, staten skall för överskottet betala ett tillägg av 10 procent av självkostnadspriset, beräknat efter medeltalet för hela nämnda brytningsperiod.

Staten äger icke begagna sin rätt till Grängesbergsmalm annat än för tillgodoseende av malmbehov vid nytt företag för järn- eller ståltillverkning eller för utvidgning av redan förefintligt sådant företag.

Grängesbergsbolaget har i avtalsförslaget berättigats att, i den mån staten icke begagnar sig av sin dispositionsrätt, själv exportera ifrågavarande 350,000 ton. Exporten från Grängesberg skulle då komma att uppgå till 775,000 ton eller ungefär samma kvantitet som under de sista åren. Därjämte har bolaget erhållit rätt att efter år 1918 utskeppa de kvantiteter, bolaget varit berättigat skeppa intill 1918 års utgång men till dess icke hunnit utskeppa.

Utöver den malm, som genom ovannämnda utbyte kan ställas till den inhemska järnhanteringens disposition, hava bolagen utfäst sig att för järn- och ståltillverkning i Sverige tillhandahålla staten intill 100,000 ton Luossavaramalm till pris motsvarande självkostnaden ökad med 10 procent. Härigenom kan staten för den inhemska järnförädlingens räkning disponera över en avsevärd malmkvantitet. Hurudan fördelningen mellan olika malmsorter i avseende å fosforhalten kommer att bli låter sig ej med full säkerhet nu bedöma.

Statens förfoganderätt över ifrågavarande malm skulle, såsom antytt, begränsas genom bestämmelse, att rätten till malm ej finge begagnas för annat ändamål än för järn- eller ståltillverkning inom landet. Härvid är att märka, att föreskriften härutinnan väl utgör hinder mot export av den malm, staten erhåller, men däremot ej mot att staten eller den, till vilken staten överlåter sin rätt, exporterar ur malmen framställt tackjärn.

Med hänsyn till andra tackjärnstillverkare inom landet, bland vilka särskilt må nämnas aktiebolaget Porjus smältverk, vilket för egen del ingivit ansökan om viss brytningsrätt i Luossavara, har Norrbottens järnverk utfäst sig att avstå en del av den malm, som eljest skulle tillfalla bolaget. Malmen fördelas mellan olika sökande i förhållande till deras produktion av tackjärn, avsett för ståltillverkning inom landet. Den malm, som Norrbottens järnverk sålunda avstått, må

icke användas för annat ändamål än framställning av tackjärn för stål-tillverkning inom landet. Vederbörande avnämare äga alltså icke rätt att exportera vare sig den erhållna malmen eller därav framställt tackjärn. Rätt till export av den Norrbottens järnverk tillkommande Luossavaramalmen äger ej heller järnverket i fråga. Däremot kan Norrbottens järnverk exportera ur sagda malm framställt tackjärn, dock endast under den förutsättning, att efter tillgodoseende av hela det, på sätt avtalet anger anmälda behovet av malm för tillverkning inom landet av tackjärn, avsett för ståltillverkning, något överskott uppstår.

Beträffande inlösen av byggnader och dylikt är stadgat att, om avtalet icke förlänges vid 1937 års utgång, skall staten till bolagen erlægga lösen för anstalter, byggnader (dock ej bostadsbyggnader), maskiner m. m. Önskar staten icke själv fortsätta brytningen, är staten enligt 1907 års avtal berättigad att återlämna Luossavaara till Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag, därvid detta bolag å sin sida skall erlægga lösen till staten för anstalter, byggnader, maskiner m. m.

I överenskommelsen hava vidare intagits bestämmelser om rationell malmbrytning, om statens rätt att verkställa undersökningar och att taga del av utförda undersökningar, om upplåtelse av nödiga markområden, om royalty till G. E. Broms' rättsinnehavare, om befrielse från exporttull och dylikt, vilka bestämmelser ansluta sig till motsvarande föreskrifter i avtalen angående brytning i Kirunavaara och Gällivare, om viss solidarisk ansvarighet för de båda avtalsslutande bolagen samt om ställande av säkerhet för enligt avtalet åtagna förbindelser.

Järnvägsfrakterna hava reglerats i överensstämmelse med av järnvägsstyrelsen avgivet förslag; dock med vissa på hemställen dels av trafikaktiebolaget, dels av järnvägsstyrelsen vidtagna mindre ändringar.

Till huvudavtalet är fogat ett godkännande av detsamma från Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag, vilket bolag genom 1907 års kontrakt upplåtit till staten nyttjanderätten till Luossavaara malmfält. I detta godkännande ingår jämväl sådan förklaring från bolagets sida, att varje tilläventyrs förefintlig, ehuru redan utan någon särskild förklaring osannolik möjlighet, att staten genom nu föreliggande avtals slutande skulle komma i en oförmånligare ställning än eljes varit fallet vid en framtida statsinlösen enligt 9 § i 1907 års kontrakt, torde vara undanröjd.

Vad därefter angår tilläggsavtalet till 1907, 1908 och 1913 års överenskommelser angående malmbrytningen i Kirunavaara och Gällivare, må till en början erinras, att staten såsom ersättning för de genom 1907 års överenskommelse vunna fördelarna tillerkänt Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag rätt att bryta vissa kvantiteter malm i Kiruna-

vara och Gellivare malmfält samt att under åren 1908—32 ävensom, om någon inlösen ej skedde år 1932, jämväl under åren 1933—37 å järnvägen Riksgränsen—Svartön transportera vissa kvantiteter malm från Kiruna och Gellivare malmfält. Genom senare överenskommelser åren 1908 och 1913 hava dessa kvantiteter ökats. Den sammanlagda kvantitet, Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag äger bortfrakta under åren 1908—1932, uppgår enligt dessa tre överenskommelser till 133,750,000 ton. Denna kvantitet skall bolaget hava bortfraktat senast den 31 december 1932.

Tilläggsavtalet avser de kvantiteter järnmalm, som Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag på grund av 1907, 1908 och 1913 års avtal ägt eller äger bryta och bortfrakta under nu pågående krig men som under denna tid icke blivit bortfraktade. Dessa s. k. »utfallna kvantiteter» hava för åren 1914—1917 uppgått till sammanlagt 7,336,000 ton. Enligt tilläggsavtalet skulle Grängesbergbolaget sättas i tillfälle att efter 1932 respektive 1937 skeppa den del av de utfallna kvantiteterna, som Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag till dess ej hunnit bortfrakta.

I tilläggsavtalet innehållas vidare bestämmelser rörande beräkningen av utdelningen på statens preferensaktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag.

Enligt bolagsordningens bestämmelser utgår utdelningen på sagda aktier efter en viss avgift på hälften av den utfraktade malmkvantiteten. Denna avgift utgör för åren 1908—1927 en krona per ton Kirunamalm samt 50 öre per ton Gellivarealm, men höjes för följande femårsperioder, så att den för åren 1928—1932 utgår med respektive en krona 50 öre och 75 öre samt för åren 1932—1937 med respektive två kronor och en krona. Därest bolaget icke hinner utfrakta de utfallna kvantiteterna före år 1928, har bolaget sålunda att till staten som aktieägare utdela högre belopp än som skulle skett, därest beräknade kvantiteter hade utfraktats under åren 1914—1918. Detta förhållande gäller dock endast de enligt 1907 års kontrakt medgivna kvantiteterna.

I förevarande avseende skulle genom tilläggsavtalen de nu gällande bestämmelserna ändras därhän att, därest de utfallna kvantiteterna bortfraktas först efter år 1927, avgiften till staten likaväl utgår med samma belopp, som om kvantiteterna bortfraktats det år, de utfallit.

*Utskottets
yttrande.*

Av den i ärendet förebragta utredningen har utskottet bibringats den övertygelsen, att tidpunkten nu är inne för tillgodogörandet av malmtillgångarna inom Luossavaara ävensom att en förlängning av den nuvarande malmbrytningen i Grängesberg bör medgivas. Utskottet,

som icke velat motsätta sig den i ärendet preliminärt träffade överenskommelsen, har emellertid, då man för närvarande icke kan för en längre framtid överblicka den svenska järnhanteringens behov av malm från Luossavara och Grängesberg, kunnat biträda förslaget endast under den förutsättning, att giltighetstiden för avtalet begränsas till åren 1919—1930. Då det emellertid, särskilt med hänsyn till önskvärldheten av att kunna anlägga ett järnverk i sydliga Sverige, kan tänkas uppstå behov av att jämväl efter 1930 erhålla malm från Grängesberg, bör enligt utskottets uppfattning bolagen förbinda sig att, om sådant från statens sida skulle påfordras, medgiva förlängning av avtalet för tiden till och med 1937 års utgång.

Mot tilläggsavtalet till 1907, 1908 och 1913 års överenskommelser om malmbrytning inom Kirunavara och Gellivare malmfält, har utskottet icke funnit skäl till erinran.

Med vad utskottet sålunda anfört, torde den av herr Asplund väckta motionen få anses besvarad.

Utskottet hemställer alltså,

att riksdagen i anledning av förevarande proposition samt den av herr Asplund väckta motionen må

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att å statens vägnar träffa överenskommelse med trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund och Norrbottens järnverks aktiebolag om brytning och bortfraktning av malm från Luossavara och Grängesbergs malmfält i enlighet med vid propositionen fogat förslag, dock med iakttagande av de ändringar, utskottet ovan förordat;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att å statens vägnar träffa överenskommelse med Luossavaara-Kirunavara aktiebolag, aktiebolaget Gellivare malmfält och trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund, utgörande tilläggsavtal till 1907, 1908 och 1913 års avtal om malmbrytning inom Kirunavara och Gellivare malmfält i enlighet med det vid propositionen fogade förslag.

Stockholm den 10 juni 1918.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *S. H. Kvarnzelius, O. M. Strömberg, G. M. H. Ekelund, J. Nilsson, H. F. Lamm, C. G. Ekman, J. L. Widell, A. Pers, greve N. F. Posse, N. Åkesson, C. A. Stålberg* och *C. I. Asplund* samt

från andra kammaren: herrar *J. B. Eriksson* i Grängesberg, *H. Andersson* i Skivarps, *J. Olofsson* i Digernäs, *A. Anderson* i Råstock, *J. Jönsson* i Revinge, *G. Odqvist, C. R. Jansson* i Falun, *K. A. Tengdahl, A. Wiklund* i Brattfors, *A. J. Andersson* i Gävle, *O. Nilsson* i Örebro och *A. Mossberg*.